

Fulls de la Revista

Sumari

*La ficció de la ficció
o un relat sobre la vida*
GEMMA GARCIA

Terra d'arbres
ANTONI DEFEZ I MARTÍN

*El déu
de les coses petites*
MOISÈS DE PABLO

*Gorgoll
el desmemoriat*
ALBERT CAROL BRUGUERA

Marques de biblioteca
JOAN-ANTON ORIOL DAUDER

La ficció de la ficció o un relat sobre la vida

Gemma Garcia

L'endemà d'haver vist la pel·lícula *Soldados de Salamina*, la coordinadora d'aquests Fulls em va convidar a escriure «alguna cosa» sobre el que li estava explicant mentre esmorzàvem. La veritat és que en aquells moments, i encara ho penso ara, em semblava que no era la persona més indicada per parlar de la pel·lícula, ni tan sols del llibre. A més, hi havia un altre agreujant: escriure alguna cosa d'una pel·lícula acabada d'estrenar, o que no sigui coneguda, o que no s'hagi rodat a casa nostra, o que no sigui l'adaptació d'un llibre que ha estat un èxit de vendes espectacular i que l'han ressenyat les millors plomes... encara. Però, tenint en compte de què parlem, el cert és que no sabia ni què podia fer, ni entenia gaire què havia de fer. El cas és que qui conegui la Mariàngela Vilallonga sap que sota l'aspecte d'àngel hi té els dominis un petit dimoni seductor a qui difícilment se li diu no a «alguna cosa». Que això serveixi d'avís per a qui no la conegui encara.

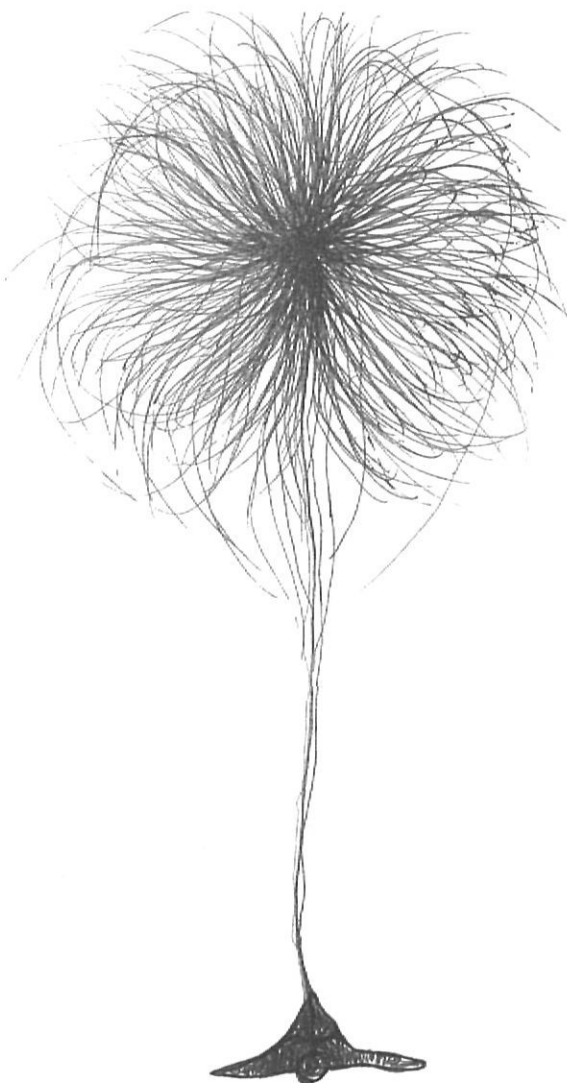
Mapi Riera (Osca 1976) és la il·lustradora d'aquests Fulls. Va llicenciar-se en Belles Arts per la Universitat de Barcelona i va ampliar estudis a la Universitat Saint Martins de Londres. Rep anualment una de les *Ayudas a Jóvenes Creadores de la D.G.A.*, ha realitzat exposicions individuals i col·lectives arreu de l'Estat espanyol i en alguns països europeus i ha guanyat premis de pintura, escultura i fotografia. Té obres en exposició o dipòsit en llocs com la Universitat de Barcelona, la Diputació General d'Aragó, la Comunitat de Madrid o l'Instituto Aragonés de la Mujer, entre molts d'altres.

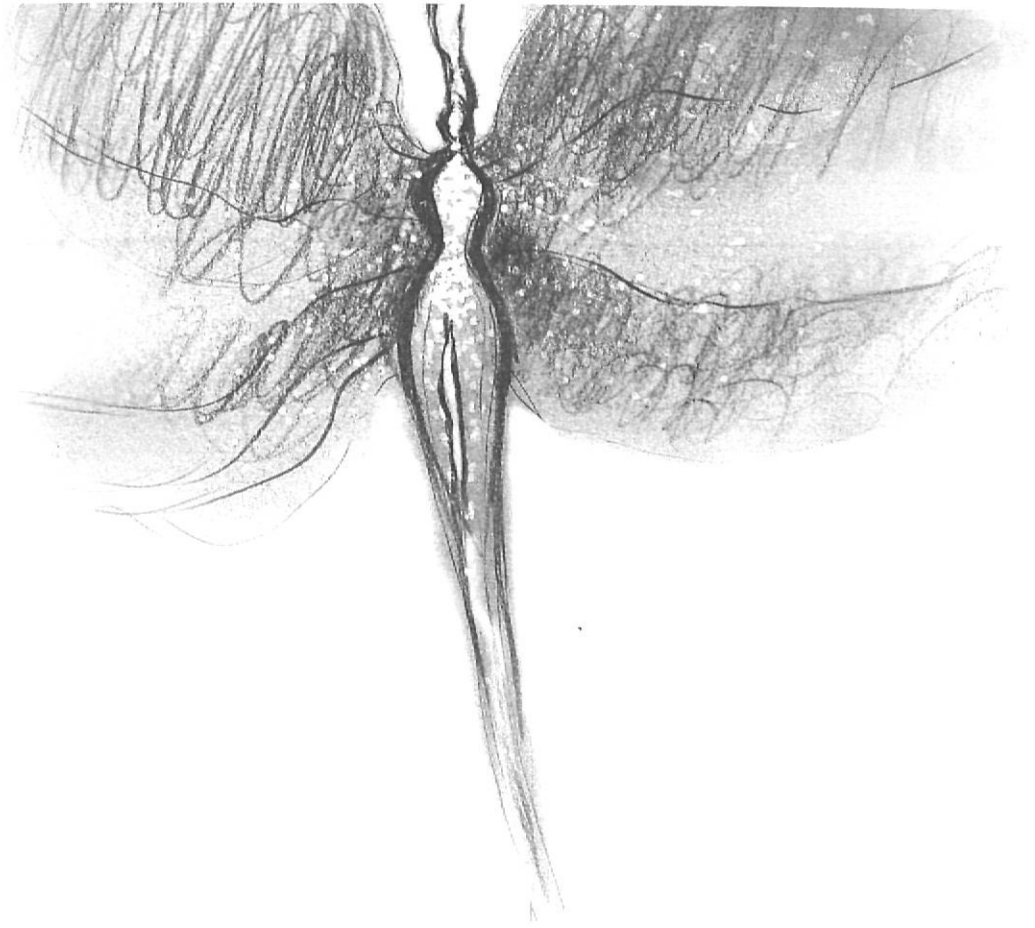
El que suposo que ella em demanava és que expliqués el que des de fa uns quants dies hem anat parlant, i que en aquesta pel·lícula prenia una forma concreta: Què hi ha de veritat en la ficció? quins són els límits de la ficció literària i la realitat? Qui són els autors d'aquests tipus de pel·lícules/novel·les i què cerquen? Fa pocs dies, a la Universitat de Girona vam tenir l'honor de tenir entre nosaltres Jorge Semprún, en el col·loqui homenatge «Jorge Semprún o les espirals de la memòria» dirigit per Xavier Pla. En aquest congrés es pretenia, i es va aconseguir, aprofundir en una reflexió sobre la vida i l'art, la veritat i la mentida, el compromís de l'intel·lectual, l'experiència concentracionària i la memòria. Jorge Semprún, que va ser present a totes les sessions i de qui no oblidaré mai l'agudesia d'una mirada que contrastava harmoniosament amb una veu envellutada,

ens va dir coses tan interessants com que el veritable horror d'un camp de concentració s'explica quan es té la capacitat de descriure la seva olor. «És l'olor dels crematoris el que realment defineix l'horror». En aquest congrés Semprún, que va aprofitar per elogiar, a bastament, la novel·la de Javier Cercas, també ens va fer saber que ell, com d'altres de la seva generació, té «una edat en què el final és més o menys a prop. Per això em sembla important que, amb la seva magnífica novel·la *Soldados de Salamina*, Javier Cercas (com també hi ha altres casos) faci una elaboració de la memòria a partir de la ficció novel·lesca».

Tanmateix, em sembla que no m'equivoco en pensar que la novel·la de Javier Cercas és per sobre de tot literatura, i ho és perquè ha estat capaç d'aconseguir que allò que hi ha de literari superi el que hi ha de real. Per molt que el narrador intenti des del començament de la novel·la fer-nos creure que tot això es basa en un fet real, que a més és cert, per sobre de tot hi trobem literatura. La veritat aquí és com Javier Cercas va entrelligant dues històries: la de l'escriptor frustrat reconvertit en periodista, al qual en pocs dies li han passat totes aquelles coses que a la majoria de la gent, per poc que la sort ens acompanyi una mica, no ens passen en tota la vida, amb un fet històric real que va succeir al final de la Guerra Civil a les nostres terres: l'afusellament d'un grup de presos franquistes per milicians republicans de camí cap a la frontera francesa. Però quina és la gran història? La història del periodista Javier Cercas per sortir del pou vital on està atrapat o la història de Sánchez Mazas per escapar de l'afusellament? La veritat de la mentida o la mentida de la veritat? I ens faltava l'heroi, l'heroi capaç d'unir les dues històries en el temps i en l'espai. I aquest heroi, en Miralles, és el millors del herois que la literatura ens pot regalar, el defensor de les causes perdudes, l'heroi que no és simplement per causalitat, que no sabrà mai que és un heroi perquè no creu que allò que és humà pugui ser diví.

Aquest ambient és el que David Trueba ha sabut aconseguir en la seva pel·lícula. He de reconèixer que si bé és veritat que no m'agraden gens les adaptacions cinematogràfiques, com a molta altra gent, aquesta pel·lícula ja d'entrada me l'esperava amb més bons ulls. Perquè m'agrada David Trueba. Perquè m'agraden les pel·lícules de les quals ell ha estat guionista. Perquè ja havia llegit algunes entrevistes que li havien fet i sabia que ell tenia la voluntat de fer una pel·lícula basada en la història que la novel·la explica, no una literatura cinematogràfica. Perquè les crítiques eren favorables; en recordo una de Miquel Mora a *El País* que començava: «Que ningú esperi una fotocòpia en imatges de la novel·la de Javier Cercas...». Per aquestes coses, i també perquè els gironins i els qui treballem a la

Universitat de Girona hem viscut molt de prop el rodatge i sempre acabes identificant-te una mica en allò que passa al teu voltant. A més, tenia ganes de veure en Guillem Terribas actuant el que un dia em recitava a la llibreria, no tan mudat com a la pel·lícula i mig ofès, ja que en el guió que acabava de sortir publicat en forma de llibre havien posat «esos hijos de puta me dan un poco de grima» quan ell, saltant-se el guió original, al rodatge havia dit «esos... me dan un poco de grima». Perquè sabia com el director-guionista havia entès els espais geogràfics on succeïren els fets. Perquè coneixia l'amistat d'en Trueba i en Cercas i, per molta independència entre un i altre, sabia les hores de rodatge que havien compartit i perquè aquest últim havia manifestat públicament que «se sentia orgullós d'haver escrit una novel·la que li ha servit a David Trueba per filmar aquesta pel·lícula». Per tot això, m'havien vingut moltes ganes de veure-la, però va ser al cinema on vaig descobrir com s'assemblava la pel·lícula a la novel·la!

La pel·lícula és un mirall de la novel·la. Si admetem la traïció que el director ha fet a la paraula escrita entendrem la fidelitat gairebé espiritual que hi ha envers la novel·la. Possiblement, només David Trueba podia trobar la clau en el canvi dels personatges, començant pel de Javier Cercas per Lola Cercas, i consegüentment el de la relació amb Conchi, companya sentimental del protagonista en la novel·la i que ara, en la cinta, a causa del canvi de sexe de Javier per Lola, es converteix en aspirant a ser-ho, sense deixar de ser la mateixa dona d'una vulgaritat entranyable, tendra i vital. El

canvi de l'escriptor Roberto Bolaño per Gastón, un jove estudiant amb qui la professora d'universitat manté, o millor no s'atreveix a mantenir, una esporàdica relació. I segurament d'altres variacions que ara no recordo. I tota aquesta història està explicada amb una fotografia que va del lirisme del color sèpia a la vitalitat del verd més frondós. Acompanyats pels ulls d'una càmera nerviosa copsem el neguit dels moments més inquietants i, per si no en teníem prou, ens lliurem a una música que ens pica l'ullet amb les notes de Frederic Mompou i que no ens permet, en el moment just, canviar el sentiment per la sensibleria quan un *Suspiros de España* ens arriba de la veu d'un jove milicià. És l'escena en què un soldat d'ulls misteriosos que fa guàrdia en el santuari del Collell, atapeït de presos, agafa la seva arma i com si fos l'estimada que l'espera (perquè les guerres, ja se sap, no duren gaire...), sota una pluja intensa, interpreta aquest emotiu pasdoble. És un moment de felicitat gairebé obscè, perquè la felicitat no pot existir en temps de guerra.

Al final de la pel·lícula, Miralles s'acomiada de la periodista i amb ella s'acomiada de moltes coses: de l'amor, de l'amistat, del sexe, de la vida. I em retorna l'olor a la qual es referia Jorge Semprún quan Miralles, en aquest comiat, li diu a Lola Cercas que ell viu en aquell geriàtric que fa olor de verdura, de medecines, de vell, de mort. Si algun dia torno a veure Jorge Semprún li recordaré que un dia vam sopar junts i li preguntaré si la vida fa la mateixa olor que el compromís.